

Емілія Воронцова,

науковий співробітник відділу проєктної діяльності,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Київ,
ORCIDID0000-0001-5778-9900
amelyvo@ukr.net

Юрій Івженко,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу наукового
та навчально-методичного забезпечення змісту
позашкільної освіти та виховної роботи,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Київ,
ORCIDID0000-0001-5879-0226
metody@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І–ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

У статті «Дослідження ціннісних орієнтацій студентів закладів вищої освіти І–ІІ рівнів акредитації» представлено результати дослідження дуже важливої особистісної характеристики – ціннісних орієнтацій студентів вищої освіти І–ІІ рівнів акредитації. Дослідження проводилось шляхом опитування за допомогою Інтернету, заповнення Google-форми. Ми вважаємо, що таке опитування може бути більш відвертим і достовірним, ніж аудиторне. Окрім цього, використання Google-форми дозволило охопити 357 осіб, тому дослідження може вважатися репрезентативним. В ході дослідження молодим людям пропонували оцінити запропоновані цінності за критеріями: «зовсім не важливо», «скоріше не важливо», «важко відповісти, нейтрально», «скоріше важливо», «дуже важливо». Далі результати були переведені в числову шкалу і узагальнені.

Також стаття містить результати порівняння з аналогічним дослідженням, що проводилось у 2014 році. Це дало можливість побачити тенденції у змінах ціннісних орієнтацій в молодіжному середовищі.

Для ілюстрації результатів дослідження в статті використані 6 діаграм і 1 таблиця. Це дозволило провести більш глибокий аналіз ціннісної спрямованості і загальних тенденцій.

Висновки не тільки констатують результати дослідження, а й ставлять завдання для розвитку тих компетентностей, які, відповідно до результатів дослідження, необхідні молоді для самореалізації у житті.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, пріоритетні цінності, субдомінальні цінності, малозначущі цінності

Емілія Воронцова, Юрій Івженко. Исследование ценностных ориентаций студентов учреждений высшего образования I–II уровней аккредитации

В статье «Исследование ценностных ориентаций студентов высших учебных заведений I–II уровней аккредитации» представлены результаты исследования очень важной личностной характеристики – ценностных ориентаций заведений высшего образования I–II уровней аккредитации. Исследование проводилось путем опроса с помощью Интернета, заполнением Google-формы. Мы считаем, что такой опрос может быть более откровенным

и достоверным, чем аудиторный. Кроме этого, использование Google-формы позволило охватить 357 человек, поэтому исследование может считаться репрезентативным. В ходе исследования молодым людям предлагали оценить предложенные ценности по критериям: «совсем не важно», «скорее не важно», «затрудняюсь ответить, нейтрально», «скорее важно», «очень важно». Далее результаты были переведены в числовую шкалу и обобщены.

Также статья содержит результаты сравнения с аналогичным исследованием, которое проводилось в 2014 году. Это дало возможность увидеть тенденции в изменениях ценностных ориентаций в молодежной среде.

Для иллюстрации результатов исследования в статье использованы 6 диаграмм и 1 таблица. Это позволило провести более глубокий анализ ценностной направленности и общих тенденций.

Выводы не только констатируют результаты исследования, но и ставят задачу для развития тех компетенций, которые, согласно результатам исследования, необходимы молодежи для самореализации в жизни.

Ключевые слова: ценностные ориентации, приоритетные ценности, субдоминантные ценности, малозначимые ценности

Emilia Vorontsova, Yurii Yivzhenko. Research of value orientations of students of higher education institutions of I–II levels of accreditation

The article presents the results of a study of a very important personal characteristic – the value orientations of students of higher educational institutions of the I–II level of accreditation. The research was conducted by surveying in the Internet, filling a Google form. We believe that such a survey can be more candid and credible than an audience survey. In addition, the using of the Google form allowed to cover the number of people (357), which can be considered representative. During the study, young people were asked to evaluate the proposed values to the criteria: «doesn't important at all», «rather not important», «difficult to answer, neutral», «rather important», «very important». Next, the results were converted to a numerical scale and summarized.

The article also contains the results of a comparison with a similar study conducted in 2014. This provided an opportunity to see trends in changes in value orientations in the youth environment.

To illustrate the results of the study in the article used 6 charts and 1 table. This allowed for a more in-depth analysis of the value orientation and general trends.

The conclusions not only state the results of the research, but also set tasks for the development of those competencies that, according to the research, are necessary for young people to self-realization in life.

Key words: value orientations, priority values, subdominant values, insignificant values

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. В концепції реформування освіти Нової української школи велика увага приділена формуванню життєвих цінностей молоді. Цьому поняттю навіть присвячений окремий пункт документу «Формування загальнолюдських цінностей». Відповідно до нього «...метою Нової української школи є формування таких цінностей: морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей); соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). У центрі освіти має перебувати виховання в учнів відповідальності за себе, за добробут нашої країни» [1].

Найбільш відомим дослідником ціннісних орієнтацій особистості в суспільстві є Мілтон Рокіч (англ. Milton Rokeach). Мілтон Рокіч народився 27 грудня 1918 року, в місті

Хрубешув, Польща, помер 25 жовтня 1988, у Лос-Анджелесі, США) – американський психолог польського походження. Він присвятив своє життя і професійну кар'єру дослідженням цінностей та ціннісних орієнтацій.

М. Рокіч розробив власну концепцію, свій погляд на роль ціннісних орієнтацій особистості в індивідуальному життєвому шляху і для соціуму в цілому; запропонував визначення поняття «цінності» як стійке переконання в принциповій перевазі деяких цілей або способів існування над іншими. Згідно із концепцією М. Рокіча, ціннісні орієнтації так чи інакше впливають на будь-які суспільні явища. Також він вважав, що існує обмежена кількість людських цінностей, і вони об'єднані в певну систему. В цій системі всі люди мають однорідні цінності, але не однаковою мірою. Мілтон Рокіч поділив всі цінності на такі, що стосуються цілей індивідуального існування і виживання (термінальні), та ті, що пов'язані зі способами дій для досягнення цілей (інструментальні). На рубежі 1960–70-х рр. Рокіч провів широкомасштабні практичні дослідження на загальнонаціональній американській вибірці, пропонуючи респондентам провести ранжування цінностей з двох списків (термінальні і інструментальні цінності); таким чином йому вдалося розташувати їх ієрархічно. В подальшому Рокіч проаналізував кореляцію результатів за віком, статтю, матеріальним станом, освітою та іншими характеристиками опитаних. Так розпочалися системні дослідження ціннісних орієнтацій різних груп населення в країнах світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обрана проблема висвітлена у працях багатьох науковців, а саме: цінності людини вивчав А. Лазарук, проблему трансформації ціннісних орієнтацій в українському суспільстві вивчала О. М. Балакірева, ціннісні орієнтації та життєву позицію студентської молоді висвітлювала у своїх працях С.С. Вітвицька, формування демократичних цінностей студентської молоді – С. В. Кострюков, особливості ціннісно-мотиваційної сфери студентів досліджував Я. І. Проторій. Моральні, духовні, соціальні цінності вивчали Д. Фернандес (D. Fernandez), П. Панта (P. Panta), М. Мело (M. Melo), Д. Киккул (J. Kikkul), К. Янссен-Сельвадурай (C. Janssen-Selvadurai), М. Д. Гриффитс (M. D. Griffiths), М. Кіллен (M. Killen), Д. Споре (J. Sporer), Х. Демиркан (H. Demirkan), К. Лайонс (K. Lyons), К. К. Лонгест (K. K. Longest), С. Хитлін (S. Hitlin), С. Вейсі (S. Weissy), Н. Шустерова (N. Schusterova), Р. Бачика (R. Bachika), М. С. Шульц (M. S. Schulz), П. А. Джупе (P. A. Djupe), Б. Р. Кальфано (B. R. Calfano), К. Баррон (K. Barron), Ш. Ю. Чоу (Chou, Shih Yung), Е. Аллен (A. Allen), М. Гласман (M. Glassman), Л. Рігель (L. Riegel) та ін.

Метою дослідження є вивчення ціннісних орієнтацій студентів фахової передвищої освіти та порівняння з аналогічним дослідженням, що проводилось у 2014 році, виявлення тенденції змін ціннісних орієнтацій в молодіжному середовищі. Перевірка можливостей проведення опитувань з використанням Інтернету шляхом заповнення Google-форми.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для участі в опитуванні студенти повинні зайти в Google-форму і відповісти на поставлені питання. Враховуючи особливості заповнення онлайн-форми у сервісах на Google-платформі, респонденти повинні були оцінити запропоновані цінності кількома варіантами відповідей. Опитування проводилось на добровільній основі.

Інструкція: згідно зі своїми ціннісними пріоритетами, оцініть важливість саме для Вас переліку наданих цінностей таким чином: «зовсім не важливо», «скоріше не важливо», «важко відповісти, нейтрально», «скоріше важливо», «дуже важливо».

За допомогою таблиць Microsoft office Excel отримані відповіді були переведені в бали за такою шкалою: «зовсім не важливо» – 1 бал, «скоріше не важливо» – 2 бали, «важко відповісти, нейтрально» – 3 бали, «скоріше важливо» – 4 бали, «дуже важливо» – 5 балів. Індекси ціннісних пріоритетів в дослідженні розраховано як середньоарифметичні значення.

У процесі дослідження необхідно:

1. З'ясувати, як змінюються ціннісні орієнтації молоді в часі і в умовах пандемії?
2. Порівняти результати онлайн-дослідження з результатами класичного соціологічного дослідження;
3. Допомогти педагогам коледжів у плануванні і реалізації позанавчальної діяльності відповідно до результатів дослідження.

Перелік цінностей, наведених у дослідженні:

- Щаслива сім'я;
- Мати друзів;
- Розвиток своїх здібностей, самореалізація;
- Здобуття вищої освіти;
- Особиста свобода, незалежність у судженнях та діях;
- Цікава, творча робота;
- Спокійне життя, відсутність хвилювань, неприємностей;
- Здобуття поваги серед людей;
- Допомога іншим людям;
- Досягнення високого статусу в суспільстві;
- Накопичення багатства та високі доходи;
- Задоволення та розваги;
- Здоров'я;
- Життя згідно із релігійними заповідями;
- Мати владу;
- Створення власного бізнесу.

Перелік наведених цінностей узгоджено з цінностями у вищезазначеному соціологічному дослідженні.

У 2014 році в Україні було проведено соціологічне дослідження, результати якого оприлюднені у Щорічній доповіді Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року) «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді». Дослідження проведено Державним інститутом сімейної та молодіжної політики [4].

Авторами проведено аналогічне дослідження (за допомогою Google-форм) серед студентів коледжів різних обласних центрів України.

Перелік цінностей пропонувався для оцінювання студентам фахової передвищої освіти. Це молоді люди, які живуть в різних містах, навчаються за різними спеціальностями, як технічними, так і гуманітарними.

Розглянемо отримані результати. На діаграмі (рис. 1) представлені узагальнення всіх відповідей, отриманих в ході дослідження.

За допомогою таблиці проведемо порівняння ціннісних орієнтацій молоді у 2019 році з ціннісними орієнтаціями молоді п'ятирічної давнини. За цей період в Україні відбувалось багато подій, які могли вплинути на життєві орієнтири молоді, їх ціннісні орієнтації. Порівняємо отриману базу даних з результатами дослідження попередніх років.

В аналізі ціннісних орієнтацій використовуються такі інтервальні значення: пріоритетні цінності – такі, знаходяться що перебувають в інтервалі від 4,51 балів до 5;

Субдомінальні цінності – значення яких в інтервалі від 4,01 балів до 4,5 балів;

Цінності середньої важливості – значення в інтервалі від 3,01 балів до 4,0 балів;

Малозначущі цінності такі, значення яких перебуває в інтервалі нижче 3,0 балів [4].

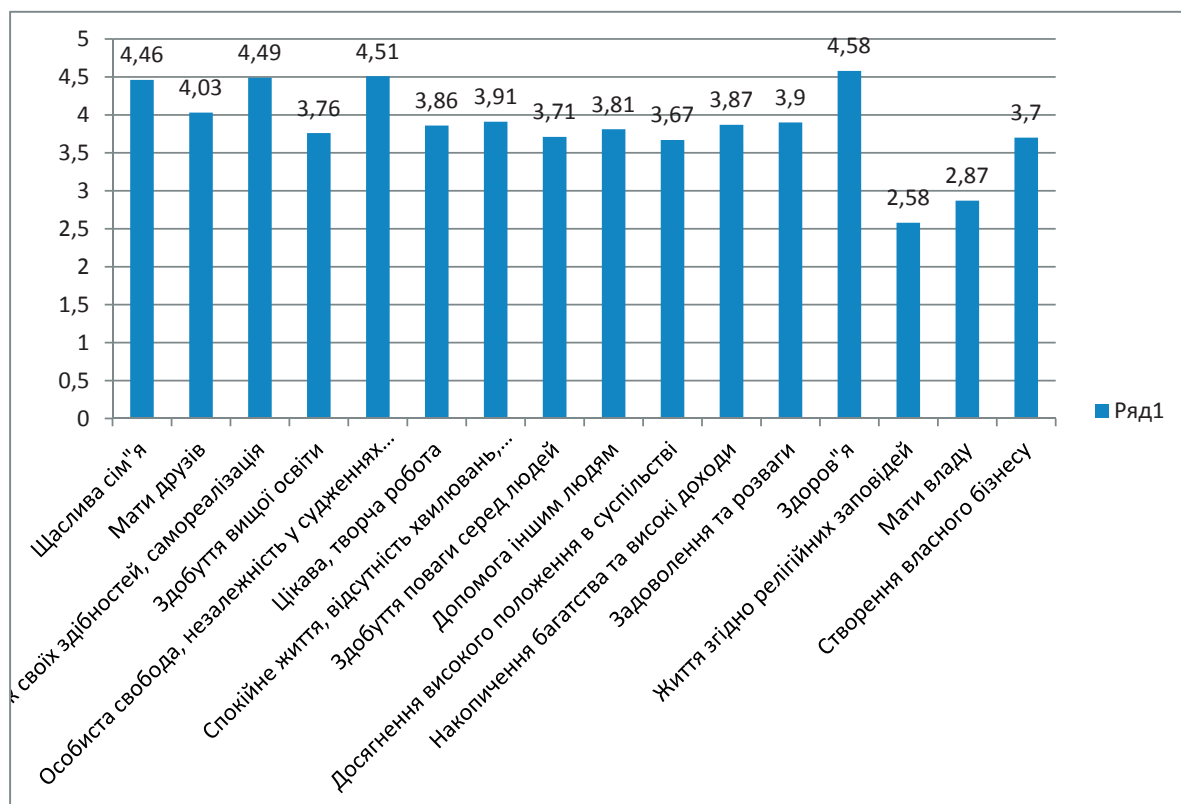

Рис. 1. Зведена діаграма ціннісних орієнтацій студентів ЗВО I–II рівнів акредитації (кількість респондентів n=357)

Таблиця 1

Порівняння ціннісних орієнтацій молоді у 2014 та 2019 рр.

Перелік цінностей	2014 р.	2019 р.
Щаслива сім'я	4,71	4,46
Мати друзів	-	4,03
Розвиток своїх здібностей, самореалізація	4,08	4,49
Здобуття вищої освіти	4,08	3,76
Особиста свобода, незалежність у судженнях та діях	3,98	4,51
Цікава, творча робота	4,36	3,86
Спокійне життя, відсутність хвилювань, неприємностей	4,10	3,91
Здобуття поваги серед людей	4,06	3,71
Допомога іншим людям	-	3,81
Досягнення високого статусу в суспільстві	-	3,67
Накопичення багатства та високі доходи	4,54	3,87
Задоволення та розваги	3,86	3,9
Здоров'я	4,74	4,58
Життя згідно із релігійними заповідями	3,16	2,58
Мати владу	3,02	2,87
Створення власного бізнесу	3,81	3,7

Орієнтація людини в сучасному світі і часі швидко змінюється, розвивається і має величезне значення. Вибір кола спілкування, профілю і рівня освіти, професії, створення сім'ї – це одні з найважливіших рішень, які ухвалює для себе людина. Саме ці рішення і відіграють роль у створенні повної конфігурації життя. Рішення, які людина приймає в своєму житті, засновані на цінностях, що своєю чергою утворюють ціннісні орієнтири.

За дослідженням 2014 року пріоритетними цінностями молоді були «Міцне здоров'я», «Міцна сім'я», «Благополуччя дітей», «Матеріальний добробут».

У нашому дослідженні (2019 р.) пріоритетними цінностями виявились «Здоров'я» та «Особиста свобода, незалежність у судженнях та діях».

Субдомінальними цінностями у дослідженні 2014 року названі такі: «Цікава робота», «Розвиток своїх здібностей, самореалізація», «Спокійне життя, відсутність хвилювань, неприємностей», «Здобуття поваги серед людей», «Здобуття вищої освіти».

За нашими даними, отриманими у 2019 році, субдомінальними цінностями названі такі: «Розвиток своїх здібностей, самореалізація», «Щаслива сім'я», «Наявність друзів».

До цінностей середньої важливості у 2014 році увійшли такі: «Особиста свобода, незалежність у судженнях та діях», «Задоволення та розваги», «Створення власного бізнесу», «Життя згідно із релігійними заповідями», «Мати владу».

У дослідженні 2019 року такими цінностями стали: «Спокійне життя», відсутність хвилювань, неприємностей», «Здобуття вищої освіти», «Цікава, творча робота», «Здобуття поваги серед людей», «Допомога іншим людям», «Досягнення високого статусу в суспільстві», «Накопичення багатства та високі доходи», «Задоволення та розваги», «Створення власного бізнесу».

Малозначимих цінностей у 2014 році згідно балів не було, але розглядались у порівнянні з визначеннями попередніх років такі: «Життя згідно із релігійними заповідями, участь у релігійному житті».

У 2019 році в цей перелік потрапили «Життя згідно із релігійними заповідями» та «Мати владу».

Найпомітніші зміни відбулись в поглядах молоді на можливість самореалізації і особисту незалежність. Про це свідчить зміна пріоритетності у цінності «Особиста свобода, незалежність у судженнях та діях», яка у 2014 році була середньої важливості, а в 2019 році опинилась в числі пріоритетних цінностей. Також достатньо суттєво зросла цінність «Розвиток своїх здібностей і самореалізація».

Цінність «Накопичення багатства та високі доходи» – навпаки: у 2014 році була у пріоритетних цінностях, а в дослідженні 2019 року опинилась в числі цінностей середньої важливості. Цінність «Цікава і творча робота», що в 2014 році перебувала в числі пріоритетних цінностей, у 2019 році також розглядається молоддю в числі цінностей середньої важливості. Можливо, це пояснюється тим, що дослідження проводилось серед студентів, які ще не мають достатнього досвіду для реальної оцінки зазначеного поняття.

Для кращого розуміння, які процеси відбуваються в молодіжному середовищі і як вони впливають на кожну особистість, розглянемо ціннісні орієнтації студентів різних спеціальностей з різних регіонів України.

На діаграмі (рис. 2) представлені узагальнені результати ціннісних орієнтацій студентів технічного коледжу м. Вінниці (кількість респондентів n=51).

У студентів Вінницького технічного коледжу до пріоритетних цінностей належать «Здоров'я», «Щаслива сім'я», «Особиста свобода, незалежність у судженнях та діях», «Розвиток своїх здібностей, самореалізація».

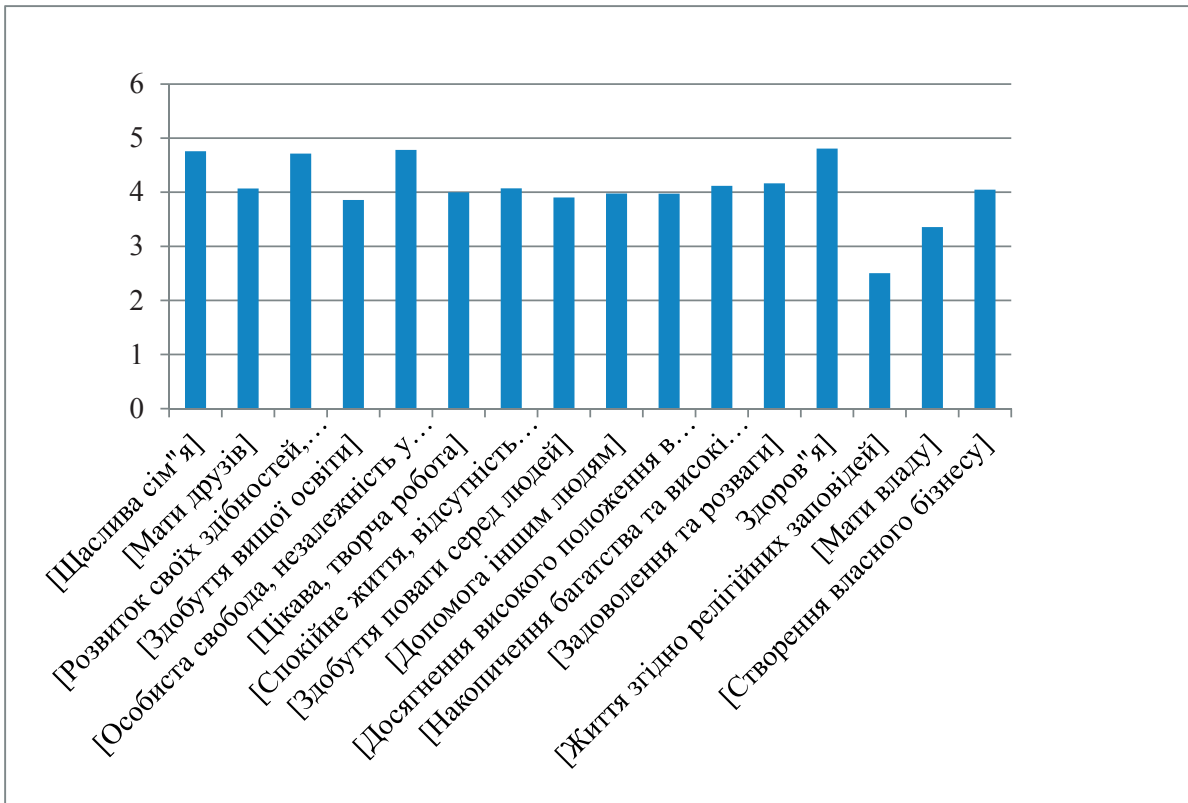

Рис. 2. Ціннісні орієнтації студентів Вінницького технічного коледжу (кількість респондентів n=51)

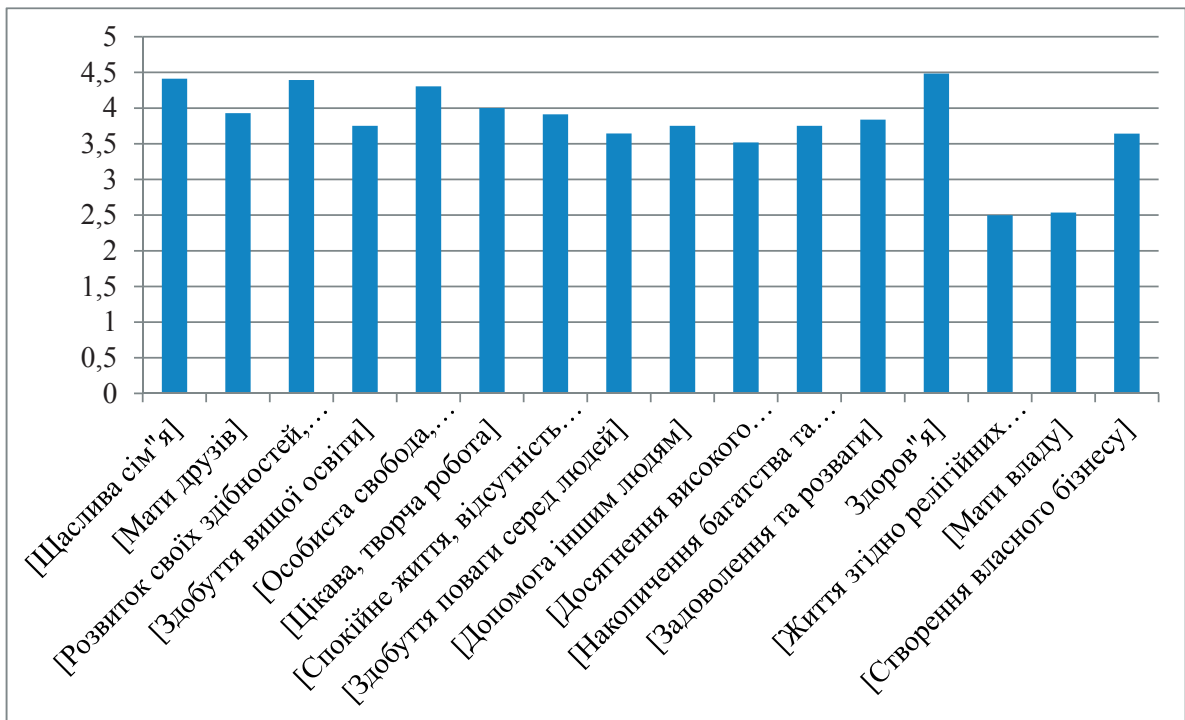

Рис. 3. Ціннісні орієнтації студентів Київського авіаційного технікуму (кількість респондентів n=68)

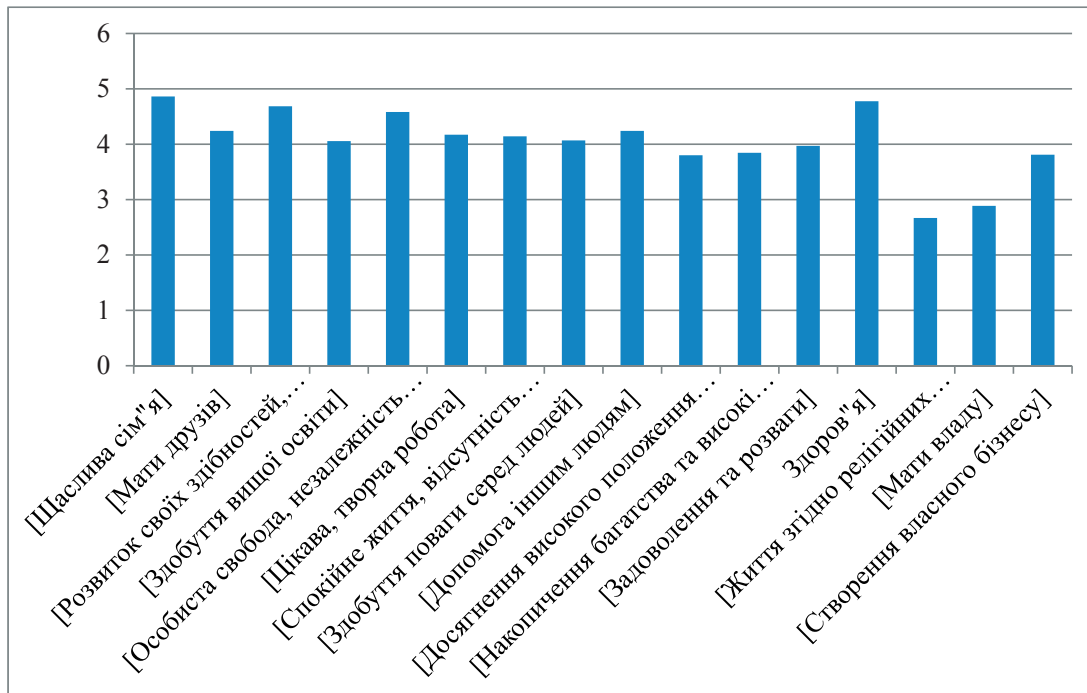

Рис. 4. Ціннісні орієнтації студентів Кременчуцького медичного коледжу імені В.І. Литвиненка Полтавської обласної ради (кількість респондентів n=187)

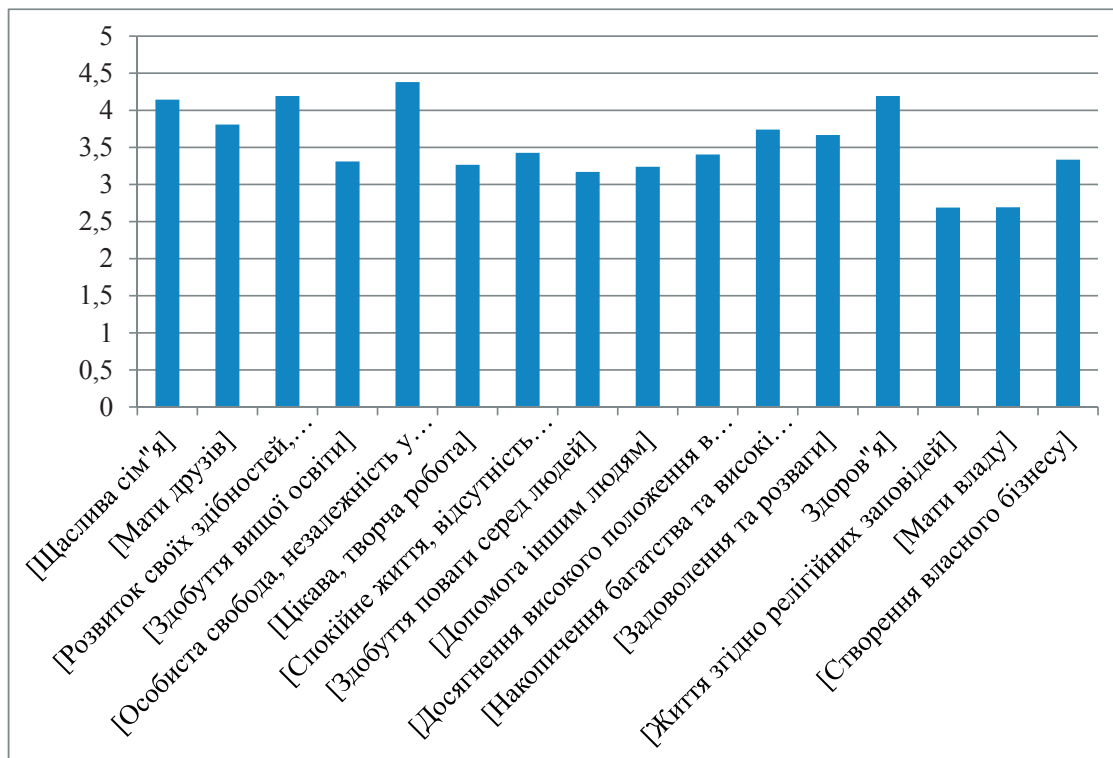

Рис. 5. Ціннісні орієнтації студентів Київського коледжу комп'ютерних технологій та економіки НАУ (кількість респондентів n=51)

До малозначущих цінностей потрапила цінність «Життя згідно із релігійними заповідями».

У студентів Київського авіаційного технікуму в число пріоритетних цінностей потрапило тільки цінність «Здоров'я». Це може означати, що інші пріоритетні цінності не були зазначені у запропонованому переліку.

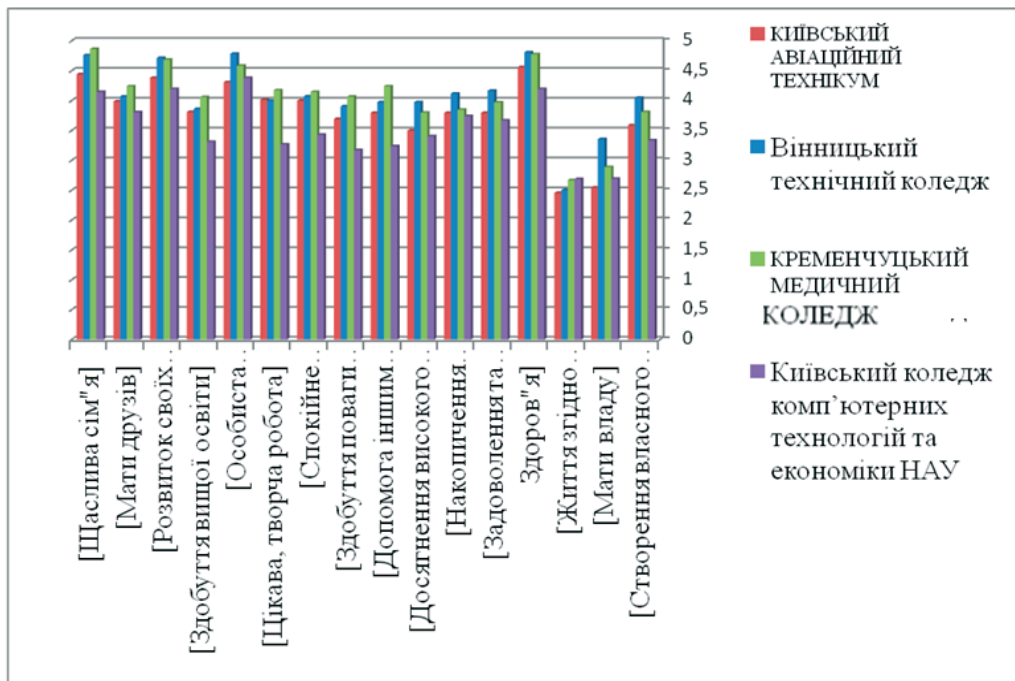

Рис. 6. Порівняльна діаграма ціннісних орієнтацій студентів ЗВО I-II рівнів акредитації

До малозначущих цінностей увійшли «Життя згідно із релігійними заповідями» та «Мати владу»

Аналізуючи ціннісні орієнтації студентів Кременчуцького медичного коледжу, необхідно зазначити, що переважна більшість студентів – це особи жіночої статі. Отже, пріоритетними цінностями для них є «Щаслива сім'я», що дуже характерно саме для жінок, «Здоров'я», «Розвиток своїх здібностей, самореалізація», «Особиста свобода, незалежність у судженнях та діях». Останні дві зазначені цінності традиційно більш характерні для чоловіків, те, що вони посіли пріоритетні місця в переважно жіночій виборці є свідомством певних суспільних тенденцій, прагнення молоді незалежно від статі до більшої самостійності, відповідальності, відчуття самоповаги.

До малозначущих цінностей потрапили «Мати владу» і «Життя згідно із релігійними заповідями». До влади жінки завжди прагнуть менше, ніж чоловіки, а ось дотримання релігійних заповідей у жінок завжди проявляється більшою мірою, ніж у чоловіків.

Особливістю узагальнення дослідження ціннісних орієнтацій студентів Київського коледжу комп'ютерних технологій та економіки НАУ стало те, що жодна з запропонованих цінностей не увійшла у число пріоритетних. Найбільше значення отримала цінність «Особиста свобода, незалежність у судженнях та діях», близькі до неї значення цінностей «Здоров'я», «Розвиток своїх здібностей, самореалізація», «Щаслива сім'я». Але всі ці цінності опинились в межах субдомінальних цінностей. Малозначущими цінностями є «Мати владу» і «Жити згідно із релігійними заповідями».

Висновки та перспективи подальшого дослідження

1. За минулі 5 років відбулись помітні зміни в ціннісних орієнтаціях молоді, набули пріоритетної значущості цінності особистої свободи, незалежності у судженнях та діях, самореалізації;

2. Суттєво знизилась значущість цінності накопичення багатства – із числа пріоритетних цінностей перейшла до переліку цінностей середньої значущості.

3. Цінності, які зазвичай відносять до морально-етичних, а саме життя відповідно до релігійних заповідей, потрапили в число малозначущих. З огляду на події останніх 5 років в Україні (збільшення уваги питанням релігії, поділ церковних приходів на «правильні» і «неправильні») відбулось зниження довіри у молоді до релігійних учинь, участі у релігійних подіях.

4. Цінність особистої свободи, незалежності у судженнях та діях набула пріоритетної значущості не тільки серед респондентів чоловічої статі, а й серед респондентів жіночої статі. Тобто відбувається наближення структури ціннісних орієнтацій чоловіків і жінок.

5. Виходячи з отриманого у дослідженні рейтингу ціннісних орієнтацій студентів можна сформулювати рекомендації щодо організації виховної роботи: просвітницькі заходи для формування автономізаційної ключової компетентності, а саме уміння саморозвитку і самопрезентації, конкурентоздатності.

6. Необхідно зробити висновки щодо зменшення цінності життя за релігійними заповідями до рівня малозначущих. Заповіді у всіх релігійних учіннях мають багато спільних думок і відображають загальнолюдські цінності. «У сильно озброєних тварин (лев, вовк, ворон, змія) – сильна мораль. Вони ніколи не застосують бойові прийоми проти своїх. Це для них табу. А у слабких звірів – слабкі і заборони. І ніжний голубок може заклёвувати суперника в зграї – а потім ще і тушку його обскубе. Людина за своєю природою – слабо озброєна тварина, і у неї немає заборони вбивати собі подібних. Парадокс: людина стала самою озброєною на планеті, хоч і залишилася зі слабкою мораллю. Її треба розвивати і підтримувати. Цьому завданню, зокрема, служить релігія (К. Лоуренц). Тому необхідно шукати шляхи недирективного і дуже обережного діалогу на цю тему. Це може бути знайомство з історією виникнення релігій і філософій, дослідження спільного і різного в релігійних поглядах, дискусії тощо.

Подальші розвідки будуть спрямовані на проведення широкомасштабних досліджень ціннісних орієнтацій студентської молоді з використанням онлайн-програми для опитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

2. Балакірева О.М. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві. Український соціум. 2002. № 1. С. 130–149.

3. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: підручник. Видання 3-тє. доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2012. 400 с.

4. Кострюков С.В. Формування демократичних цінностей студентської молоді у трансформаційний період: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.10. Київ, 2004. 17 с.

5. Проторій Я.І. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери студентів. Практична психологія та соціальна робота. 2002. № 2. С. 35–39.

6. Fernandes, Dias; Panta, Pinto; Melo, Maria. Evaluation of moral values and empathy in educational environments. *Legenda*, Volume: 23, Issue: 27, Pages: 51-65, Published: 2019.

7. Kikkul, Jill; Janssen-Selvadurai, Christina; Griffiths, Mark D. A system of mixed values for training such cadres of social entrepreneurs *Rohr. Academy of management training and education*, Volume: 11 Issue: 3 Special issue: I pages: 479-493 Published: Sep 2012.

8. Killen, Melanie. Children's values: universality, conflicts and sources of influence. *Social development*, Volume: 25 Issue: 3 pages: 565-571 Published: august 2016

9. Sporer, Jim; Demirkan, Haluk; Lyons, Kelly. Social value: the perspective of the science of service delivery. *Service systems science*, Book series: Translational system sciences Volume: 2 pages: 3-35. Published valid until: 2015.

10. Longest, Kyle Do.; Heathlin, Stephen; Weiss, Stephen. Position and disposition: the contextual development of human values. *Social forces*, Volume: 91 Issue: 4 pages: 1499-1528 Published: June 2013.

11. Bachika, Reimon; Schulz, Markus S. Values and culture in the social formation of the future. *Modern sociology* Volume: 59 Issue: 2 Special issue: I pages: 107-118 Published: March 2011.

12. Djupe, Paul A.; Calfano, Brian R. Priority of religious values, threat and political tolerance. *Political research*, Volume: 66 Issue: 4 pages: 768-780 Published: December 2013.

13. Barron, Katelin; Chou, Shih Yung. Indicators of spirituality and social responsibility Perspectives of religious and non-religious individuals. *Journal of global responsibility*, Volume: 8 Issue: 1 pages: 63-82 Published valid until: 2017.

14. Sorthaix, Florencia M.; Schwartz, Shalom H. Values that underlie well-being and undermine it: differences in different countries. *European personal journal*, Volume: 31 Issue: 2 pages: 187-201 Published: march 2017.

15. Allen, Ann; Glassman, Michael; Riegel, Lisa; with co-authors. Study of basic values and school policy. *EDUCATION AND CITY SOCIETY*, Volume: 45 Issue: 3 pages: 340-361 Published: May 2013.

16. Мілтон Рокіч [Електронний ресурс]. Доступно: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%BA%D0%B8%D1%87,%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D1%82%D0%BE%D0%BD>

17. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентаций. Текст, Д.А. Леонтьев. М.: Смысл, 1992. 17 с.

18. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2015 року), Міністерство молоді та спорту України, Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2016. 200 с.

REFERENCES

1. Kontseptsiia Novoi ukrainskoi shkoly [Elektronnyi resurs]. Dostupno:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

2. Balakirieva O.M. Transformatsiia tsinnisnykh oriiantatsii v ukrainskomu suspilstvi. *Ukrainskyi sotsium*. 2002. № 1. С. 130–149 [in Ukrainian].

3. Vitvytska S.S. Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: pidruchnyk. Vydannia 3-te. dop. i prererob. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU imeni I. Franka, 2012. 400 с. [in Ukrainian].

4. Kostriukov S.V. Formuvannia demokratychnykh tsinnostei studentskoi molodi u transformatsiinyi period: avtoref. dys. na zdobuttia nauk stupenia kand. filos. nauk: spets. 09.00.10. Київ, 2004. 17 с. [in Ukrainian].

5. Protorii Ya.I. Osoblyvosti tsinnisno-motyvatytsiinoi sfery studentiv. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*. 2002. № 2. С. 35–39 [in Ukrainian].

6. Fernandes, Dias; Panta, Pinto; Melo, Maria. Evaluation of moral values and empathy in educational environments. *Legenda*, Volume: 23, Issue: 27, Pages: 51-65, Published: 2019 [in English].

7. Kikkul, Jill; Janssen-Selvadurai, Christina; Griffiths, Mark D. A system of mixed values for training such cadres of social entrepreneurs. *Academy of management training and education*, Volume: 11 Issue: 3 Special issue: I pages: 479-493 Published: Sep 2012 [in English].

8. Killen, Melanie. Children's values: universality, conflicts and sources of influence. *Social development*, Volume: 25 Issue: 3 pages: 565-571 Published: august 2016 [in English].

9. Sporer, Jim; Demirkan, Haluk; Lyons, Kelly. Social value: the perspective of the science of service delivery. *Service systems science*, Book series: Translational system sciences Volume: 2 pages: 3-35. Published valid until: 2015 [in English].

10. Longest, Kyle Do.; Heathlin, Stephen; Weiss, Stephen. Position and disposition: the contextual development of human values. *Social forces*, Volume: 91 Issue: 4 pages: 1499-1528 Published: June 2013 [in English].

11. Bachika, Reimon; Schulz, Markus S. Values and culture in the social formation of the future. *Modern sociology* Volume: 59 Issue: 2 Special issue: I pages: 107-118 Published: March 2011 [in English].

12. Djupe, Paul A.; Calfano, Brian R. Priority of religious values, threat and political tolerance. *Political research*, Volume: 66 Issue: 4 pages: 768-780 Published: December 2013 [in English].

13. Barron, Katelin; Chou, Shih Yung. Indicators of spirituality and social responsibility Perspectives of religious and non-religious individuals. *Journal of global responsibility*, Volume: 8 Issue: 1 pages: 63-82 Published valid until: 2017 [in English].

14. Sortheix, Florencia M.; Schwartz, Shalom H. Values that underlie well-being and undermine it: differences in different countries. *European personal journal*, Volume: 31 Issue: 2 pages: 187-201 Published: march 2017 [in English].

15. Allen, Ann; Glassman, Michael; Riegel, Lisa; with co-authors. Study of basic values and school policy. *Education and city society*, Volume: 45 Issue: 3 pages: 340-361 Published: May 2013 [in English].

16. Milton Rokich [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%BA%D0%B8%D1%87,_%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D1%82%D0%BE%D0%BD [in English].

17. Leontev D.A. *Metodyka yzuchenyia tsendnostney oryentatsyy*. Tekst, D.A.Leontev. M.: Smysl, 1992. 17 c. [in Ukrainian].

18. Tsinnisni oriientatsii suchasnoi ukrainskoi molodi Shchorichna dopovid Prezydentu Ukrainy, Verkhovnij Radi Ukrainy pro stanovysheche molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2015 roku), Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy, Derzhavnyi instytut simeinoi ta molodizhnoi polityky, 2016. 200 c. [in Ukrainian].